

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 15 april 1921 kl. 3 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av tillsyn genom läkare över hälsotillståndet i landsbygdens folkskolor.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 20, har herr Block hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under överbäggande och för riksdagen framlägga förslag rörande åläggande för provinsialläkare och extra provinsialläkare att regelbundet besöka och öva tillsyn över hälsotillståndet i landsbygdens folkskolor». *Motionen.*

Med avseende på motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet, som i förevarande ärende inhämtat yttranden av medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen, har av nämnda myndigheter fått mottaga de utlåtanden, vilka återgivas i bilaga 1 och 2.

Utskottet får till en början erinra därom, att det i motionen behandlade spörsmålet tidigare varit föremål för uppmärksamhet och initiativ från riksdagens sida. Med anledning av motioner i andra kammaren (nr 59 och 155) beslöt 1913 års riksdag skrivelse (nr 79) med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte utreda, »huruvida och i vilken utsträckning bidrag av statsmedel må kunna utgå till skoldistrikt, vilka beslutat anordna läkarundersökning, i större eller mindre omfattning, av lärjungar i små- och folkskolorna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning». Av riksdagen förutsattes, att ifrågavarande läkarundersökningar icke borde göras obligatoriska, utan att det borde stå varje skoldistrikt fritt att, i den mån betydelsen av sådana undersökningar komme till uppskattning, besluta därom. Den blivande utredningen skulle upptaga till *Utskottet.*

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 13 samt. 2 avd. 7 häft. (Nr 8).

prövning dels frågan om tid och sätt för undersökningarnas lämpliga anordnande, dels frågan i vilken utsträckning och under vilka former det allmänna skulle bidra till bestridande av kostnaderna för desamma. Såsom i skolöverstyrelsens yttrande omförmäles anbefalldes Kungl. Maj:t den 30 juli 1914 dåvarande folkskolöverstyrelsen att inkomma med utlåtande i ärendet, och sådant utlåtande avgavs sedermera av folkskolöverstyrelsen den 30 september 1916. Häri framlade styrelsen grunder för läkarundersökningarnas anordnande samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 100,000 kronor att i enlighet med nämnda grunder utgå till understöd åt skoldistrikt, som beslöte igångsätta läkarundersökningar av den art, som i riksdagens skrivelse omnämnts. Denna framställning föranledde emellertid ingen åtgärd från Kungl. Maj:ts sida, och några ytterligare mått och steg till frågans lösning hava ej heller sedermera, såvitt utskottet har sig bekant, blivit vidtagna.

Enligt utskottets mening tala starka skäl för att här förevarande spörsmål upptages till förnyad omprövning. De allmänna motiv för en utredning, som i 1913 års riksdagsskrivelse anförts, äro alltjämt härande, men därtill kommer, att nya riktlinjer för frågans lösning torde vara förtjänta att tagas i närmare övervägande. Genom skolväsendets utveckling under senare tid — och särskilt med hänsyn till den obligatoriska gymnastikundervisningen — har otvivelaktigt behovet av här ifrågasatta planmässiga läkarundersökningar gjort sig alltmera kännbart. Deras betydelse för en rationell omvårdnad av folkhälsan ligger i öppen dag. Då, såsom ofta är fallet, barnen lämnas utan nödig läkartillsyn, händer det alltför väl, att hos dessa befintliga sjukdomsanlag omärkligt nå en sådan utveckling, att det kanske är för sent att råda bot mot desamma. För barn med försvagad hälsa blir skolgången givetvis försvårad, och den särskilda hänsyn de kräva under det ofta betungande skolarbetet kan mången gång till obotlig skada försummas på grund av bristande kännedom om deras verkliga hälsotillstånd. Genom i tid företagna läkarundersökningar av barnen blir det möjligt att upptäcka eventuella sjukliga anlag hos dem och vidtaga de åtgärder, som i varje särskilt fall befinnas av behovet påkallade. Undersökningarnas syfte är alltså förebyggande. För att detta syfte på ett effektivt sätt skall kunna uppnås, är det enligt utskottets åsikt nödvändigt, dels att dessa undersökningar företagas snarast möjligt efter påbörjad skolgång, dels att undersökningarna utföras med tillbörlig noggrannhet, och att sådana anvisningar därunder lämnas barnens föräldrar och målsmän såväl som lärare, att dessa erhålla verklig ledning för de med sjukdomsanlag behäftade barnens lämpliga vård och uppfostran. Utskottet anser, att synnerligen önskvärt vore, att åtminstone

i avlägset liggande trakter och där föräldrarna så önska den undersökande läkaren även utan särskild ersättning oläge att meddela nödiga ordinationer.

Med instämmande i motionens allmänna syfte är alltså utskottet i likhet med medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen ense med motionären ifråga om behovet av en utredning av här förevarande ärende. Ett gott stöd för det befogade i motionärens hemställan om anordnande av allmän läkartillsyn av landsbygdens folk- och småskolebarn kan hämtas från erfarenheterna av dylik sedan länge regelbundet förekommande tillsyn av städernas skolbarn, vilken allmänt erkännes hava varit av den största nytta.

Vad beträffar lämpligaste sättet för läkarundersökningarnas anordnande, kunna olika utvägar tänkas ifrågakomma. Det naturliga vore väl, såsom också motionären framhållit, att dessa undersökningar, vilka avse att vara obligatoriska, utfördes av provinsialläkarna och extra provinsialläkarna. Emellertid kan ej förbises, att, såsom i medicinalstyrelsens yttrande påpekas, möjligheterna att för ifrågavarande ändamål anlita enbart provinsialläkarkåren ställa sig olika i olika delar av landet. På grund av den rådande läkarbristen stå vissa läkardistrikt obesatta, en del äro av den omfattning, att läkarnas huvuduppgift, nämligen att meddela sjukvård, kunde tänkas bliva åsidosatt, om det ålades dem som skyldighet att utöva tillsyn i skolorna. Under sådana förhållanden torde tvekan kunna uppstå ifråga om lämpligheten att för det närvarande *generellt* ålägga provinsialläkarna en sådan skyldighet. Givetvis blir det en huvuduppgift för den blivande utredningen att undersöka i vad mån detta låter sig göra, men därvid bör enligt utskottets tanke den möjligheten övervägas att, där så visar sig behöfligt, även anlita andra läkare än provinsialläkarna, såsom förste provinsialläkare och praktiserande läkare. Den möjligheten torde icke heller böra lämnas obeaktad att åtminstone i vissa fall överlämna åt vederbörande skoldistrikt att anskaffa nödig läkarkraft för skolbarnsundersökningarna. Utskottet uttalar sin förväntan att alla dessa utvägar komma att tagas under omprövning vid en blivande utredning, så att denna, i enlighet med vad även skolöverstyrelsen framhållit, erhåller önskvärd allsidighet och möjlighet hålles öppen att för lösningen av det betydelsefulla spörsmål det här gäller framkomma med det förslag, som visar sig vara det för ändamålet lämpligaste.

I anslutning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande och för riksdagen framlägga förslag rörande anordnande av regel-

bunden tillsyn genom provinsial- och extra provinsialläkare över hälsotillståndet i landsbygdens folkskolor.

Stockholm den 15 april 1921.

På utskottets vägnar:

F. BLOCK.

Närvarande vid förevarande ärendes slutbehandling: herrar Block, Fast, Isaksson*, Schill, Björk, Johansson i Bro, Hellberg, Olsson i Labbemåla, Törnkvist och Larsson i Sjötorp.

* Icke närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Törnkvist*.

Bilaga 1.

Utlåtande av medicinalstyrelsen.

Till riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom ämbetskrivelse den 28 januari 1921 har Kungl. Socialdepartementet anbefallt Medicinalstyrelsen att avgiva yttrande över en inom andra kammaren väckt motion, nr 20, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av tillsyn genom läkare över hälsotillståndet i landsbygdens folkskolor.

Med anledning härav har Medicinalstyrelsen infortrat yttranden från förste provinsialläkarna i riket, varjämte en ordinarie och en extra provinsialläkare inom Västernorrlands län på anmodan av vederbörande förste provinsialläkare yttrat sig i ärendet. Samtliga hava givit uttryck för det önskvärda och betydelsefulla i att sådan tillsyn, som av motionären föreslagits, komme till stånd. Så långt äro alla ense. I fråga om möjligheten för provinsial- och extra provinsialläkarna att medhinna de föreslagna besiktningarna gå däremot meningarna isär. Några ha ej alls uttalat sig i denna fråga, men flertalet hyser betänkligheter mot att öka provinsial- och extra provinsialläkarnas i allmänhet synnerligen dryga arbetsbörd genom att även ålägga dem skyldighet att utöva den tillsyn över skolorna, som här avses. I synnerhet giva de två provinsialläkarna, som yttrat sig, uttryck åt denna mening. Provinsialläkaren i Sollefteå distrikt anser förslaget för närvarande vara omöjligt att praktiskt realisera, och att det så blir, intill dess läkardistriktet bliva väsentligt mindre, än de nu äro. Han beräknar, att inom hans distrikt, tillsynen av skolor och skolbarn på sätt motionären föreslagit skulle kräva en tid av 2½ å 3 månader

ärligen. Extra provinsialläkaren i Nylands distrikt anser det tvivelaktigt, att tjänsteläkarna skola få tillräcklig tid övrig för detta uppdrag. Från flera håll framhålles, att provinsialläkarnas och extra provinsialläkarnas huvudsakliga uppgift, den att meddela sjukvård, skulle bli åsidosatt, om det ålades dem som skyldighet att utöva tillsyn i skolorna. Från flera håll föreslås därför, att även andra läkare, såsom förste provinsialläkare och privat praktiserande, borde förordnas att utföra här ifråga varande förrättningar. Gentemot motionärens förslag, att besöken vid skolorna såvitt möjligt borde företagas i samband med andra resor (för vaccination, läkarmottagningar, åtgärder mot epidemiska sjukdomar o. s. v.) framhålles, att detta i allmänhet ej låter sig göra och torde kunna ske endast i undantagsfall. För dessa resor vore i allmänhet ej tilltagen längre tid än som ginge åt, och förrättningarna vore dessutom i regel förlagda till eftermiddagarna för att ej komma i kollision med läkarens mottagningsstid. Skolarbetet vore däremot huvudsakligen förlagt till förmiddagarna. För tillsyn i skolorna måste därför i regel särskilda resor företagas, och kostnaderna för desamma bleve därigenom mera avsevärda än motionären förmodat.

Möjligheterna att enbart genom anlåtande av provinsialläkarkåren åstadkomma tillsyn i skolorna, ställa sig uppenbarligen olika i olika delar av landet. Medicinalstyrelsen anser emellertid, att det skulle vara av stor betydelse, om tillsynen komme till stånd och har för sin del ingenting att invända mot den av motionären föreslagna utredningen.

Samtliga till Styrelsen inkomna yttranden i ärendet överlämnas härjämte.

B. BUHRE.

Emil Börjeson.

Einar Hedberg.

Stockholm den 4 mars 1921.

Bilagor 2.

Utlåtande av skolöverstyrelsen.

Till Konungen.

I anledning av härmed återgående nådiga remiss får Skolöverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

På grund av inom riksdagen väckta motioner anhöll 1913 års riksdag i skrivelse (nr 79) att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning bidrag av statsmedel må kunna utgå till skoldistrikt, vilka beslutat anordna läkarundersökning, i större eller mindre omfattning, av lärjungar i små- och folkskolorna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Genom nådig remiss den 30 juli 1914 anbefalldes Eders Kungl. Maj:t dåvarande Folkskolöverstyrelsen att efter vederbörandes hörande inkomma med underdånigt utlåtande i ärendet, och den 30 september 1916 avgav Folkskolöverstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t sådant utlåtande. Häri framhöll Överstyrelsen, vad beträffade

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 13 saml. 2 avd. 7 häft. (Nr 8). 2

den föreliggande frågans allmänna innebörd och syftning, att Överstyrelsen fann denna fråga viktig och behjärtansvärd och ansåge synnerligen önskligt, att åtgärder i den riktning, som riksdagen i sin skrivelse antytt, måtte kunna komma till stånd. Sedan Överstyrelsen i det följande framlagt de grunder, enligt vilka ifrågavarande läkarundersökningar borde anordnas, hemställde Överstyrelsen i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 100,000 kronor att i enlighet med de grunder Överstyrelsen i det föregående framställt utgå till understöd åt skoldistrikt, vilka beslöte anordna sådana läkarundersökningar av lärjungarna i folk- och småskolor, som omförmäldes i ovan anförda riksdagens skrivelse den 9 maj 1913. Såvitt till Skolöverstyrelsens kännedom kommit, har frågan om statsbidrag till beredande av läkarundersökningar åt barn i folk- och småskolor sedan dess icke föranlett några ytterligare åtgärder.

Nu föreliggande av herr Block väckta motion upptager det väsentliga av de önskemål och allmänna synpunkter, som i riksdagens skrivelse den 9 maj 1913 ävensom i Folkskolöverstyrelsens ovannämnda underdåniga utlåtande den 30 september 1916 framhållits, men uppdrager i fråga om genomförandet av reformen delvis nya riktlinjer. Medan riksdagen i sin skrivelse stannade vid tanken på understöd av statsmedel till sådana skoldistrikt, vilka beslutat anordna läkarundersökning, i större eller mindre utsträckning, av lärjungar i små- och folkskolorna, och sålunda för statsbidrags utgående förutsatte dels en frivillig medverkan med därav följande ekonomiska uppoffringar från skoldistriktens sida, dels att sådant bidrag skulle kunna utgå till såväl städer som landsbygdsdistrikt och för såväl en ordnad skolläkarinstitution som för periodiskt återkommande läkarundersökningar, vill motionären förbehålla här ifrågasatt ingripande från statens sida allenast åt landsbygdens skoldistrikt, vilka skulle å ena sidan undgå alla kostnader för läkarundersökningarna men å andra sidan icke heller kunna undandraga sig dessa undersökningar.

Överstyrelsen har intet att erinra mot motionärens hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t i det angivna ämnet, men skulle dock med hänsyn till redan föreliggande utredning och förslag anse önskligt, att riktlinjerna för en eventuell ny utredning icke uteslöte möjligheten av att även på andra vägar än den av motionären anvisade söka lösa föreliggande viktiga spörsmål.

Stockholm den 4 februari 1921.

Underdånigst

AUG. FALK.

Per Holmén,
föredragande.

H. B. Hammar.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit t. f. generaldirektören överdirektören Falk, avdelningschefen undervisningsrådet Sandberg och föredraganden.